

Arne Nevanlinna **Suuret suomalaiset**

A lun perin televisiokanavat 1 ja 2 julistautuivat yleishyödyllisiksi sillä perusteella, että niiden ohjelmat ovat vapaita kaupallisista intresseistä. Ensin sanottiin, että lupamaksu takasi kansalaisille mahdollisuuden päästä osalliseksi hyvää tarkoittavasta ja kaikkietävästä valtiollisesta valistuksesta. Sitten sanottiin, että lupamaksu takaa sinulle oikeuden nauttia korkeatasoisesta ohjelmistosta ilman mainoskanavien pakkovalintaa: joko katsot mainoksia, mikä on henkisesti haitallista, tai käyt jääkaapilla, mikä on fyysisesti haitallista.

Viime vuosina tilanne on vaihkaa muuttunut. Nyt katsojien kimppuun hyökätään tämän tästä informaatioiskuilla. Liian pienellä pranttätkä, liian nopeasti katoava kuvavälähdys, liian änekäs teknomelu ja liian itsekehuinen kuulutus mainostavat sitä tai tätä ohjelmaa sinä tai tänä tulevana ajankohtana. Katsojaa tympii ja tieto katoaa muistista jo ennen kuin hänen vapaasti valitsemaansa ohjelma ehtii alkaa.

MTV jälkeläisineen on turruttanut suomalaiset hyväksymään oman älykkyytensä aliarvioinnin, brutaalien toiston ja piittaamattomuuden normaalista inhimillisestä sietokyvystä. Mutta avoimesti kaupalliset mainokset ovat sentään edes joskus hauskoja ja saattavat, niin väittävät mainostoimistot, jopa lisätä myyntiä. Ohjelmamainokset ovat sen sijaan aina tylsiä ja torjuvat aktiivisesti katsomishalukkuutta.

Jossain vaiheessa YLE hysterisoi kilpailemaan katsojaluvuista ja unohti, että yleishyödyllisen kanavan valtava etu on nimenomaan se, ettei katsojaluvuista tarvitse välittää. Nyt hurskastellaan, ettei toimenpiteellä ole vaikutusta ohjelmien laatuun.

Äskettäin television ykköskanavaa ei voinut avata ilman, että silmille ja korville heti kohta syöksähti

mainos ohjelmasta, jossa katsojilta kysyttiin kuka mielestäsi on Suurin suomalainen. Jouduttuani pakko-syötön kohteeksi riittävän monta kertaa päätin, että tuota ohjelmaa en jumalauta ainakaan katso. Miksi vaivautua äänestämään kun kaikki tietävät, että vastaus on Myllyrinne, meuhkasin vaimolle aamukahvin ääressä. Hän ei nauranut. Kun lisäksi satuin huomaamaan, että Iltiksen lukijapalstalla joku toinenkin neropatti oli keksinyt saman komman, rauhoituin ja päätin perehtyä ilmiöön hieman tarkemmin.

Ohjelman yhtenä tarkoituksena on varmaan ollut nostaa oman kanavan profilia ja vastata vakavasti ajattelevien kansalaispiirien esittämiin moitteisiin valtakunnallisen ykköskanavan liiasta viihteellisyydestä. Se kertoo kansalaisille helppotajuisella tavalla keitä heidän on kiittäminen siitä, että tänään Suomi on vauras ja demokraattinen länsimaa eikä mikään köyhä ja epädemokraattinen kehitysmaa jossain kaukana idässä tai etelässä. Parhaimmillaan joku ikuiseen tietämättömyyteen tuomittu tavis saattaa jopa innostua tutustumaan tarkemmin isänmaan historiaan.

Luonteeltaan hanke on siis kulttuurinen, mikä antaa vaikutelman syvällisyydestä, valistuksellinen, mikä tekee siitä moraalisesti kestävän, patrioottinen, mikä on tarpeellinen vastapaino EU:lle ja globalisaatiolle sekä paternalistinen, mikä tuo mieleen kansakoululaitoksen alkuajat. Lisäksi kenties myös tuottoisa, jos YLE saa, ja miksei oikeastaan saisi, Postilta ja kännykkäoperaattoreilta tietyn tiukasti salassa pidetyn prosenttiosuuden seitsemänkymmentuhannen (70 000) äänestäjän maksamista lähetykseluista.

Raadin kokoonpanoa ei ilmoitettu eikä, mikä oleellisempaa, myöskään sen raadin kokoonpanoa,

joka valitsi raadin. Arvattavasti mukana on ollut joukko arvovaltaisia asiantuntijoita tai sellaisiksi pyrkiviä. Jotta valinta ei olisi katsojaparalle liian vaikea, heidän tehtäväkseen annettiin laatia 99 kansallisen vaikuttajan lista. Se, että jokaista valittua kohti löytyy yhtä hyvin perustein 99 valitsematonta, kuitattiin farisealaisesti korostamalla katsojien oikeutta valita ehdokkaikseen joku muu suuri mies tai nainen.

Seuraava selostus prosessista on fiktiota. Se on siis kuvittelua, mutta voisi olla totta, mikä on melkein sama asia, tai sitten ei.

Mallia raati haki aikaisemmista henkilöhistoriallisista hakuteoksista. Ensimmäisen seulonnan perusteella riman ylittivät helposti niin *Runeberg*, *Lönnrot* ja *Snellman* kuin *Mannerheim*, *Linna* ja *Kekkonen*, vaikka vain viimeksi mainittu oli korkeushyppääjä, toisella yrittämällä koko joukko muita itseoikeutettuja. Koska kyse oli koko kansan projektista, piti enemmistö elitistisen vaikutelman määrätietoista hälventämistä tärkeänä.

Biografiskt Lexikon öfver namnkunnige Svenske Män ja *Finlands Minnesvärde Män* muistuttivat siitä, että naisia on pakko ottaa mukaan. Listassa heitä on kolmisenkymmentä, mikä ei tyydyttänyt raadin ainoaa feministiä. Mies ajautui raadin ainoan naisjäsenen kanssa riitaan, joka ilman kahvitaukoa jatkuisi varmaan vieläkin.

Anteckningar rörande Finlands ofrälse slägter ja *Sukukirja Suomen aatelittomia sukuja* antoivat virikkeen sille, että luetteloon päätettiin sisällyttää myös kansan sankareita, vaikka ei kai me mitään helvetin bergholmeja olla, kuten joku vähemmistöön jäänyt jäsen huomautti katkerasti. Listaan jäi kolme neljäosaa itsestään selvää korkea-

kulttuurin edustajaa ja yksi neljäsosa vähemmän itsestään selvää populaarikulttuurin edustajaa, äärimmäisenä myönnötyksenä *Matti Nykänen*.

Hetken aikaa naureskeltiin sille, että *Svenskt Biografiskt Lexicon* aloitettiin 1918 ja on nyttemmin edennyt jo S-kirjaimeen. Tämän johdosta pohdittiin pitäisikö painopisteen olla kuolleiden vai elävien puolella. Lopulta kuolleet voittivat murskaluvuin 3–1. Raadin ainoa leikinlaskija totesi, että varmaan *Kansallinen elämäkerasto* myytiin loppuun sodan aikana, koska silloin alusvaatteista oli kova pula. Kukaan muu ei nauranut.

Lyhyt kiista käytiin siitä, otetaanko murhamies *Lalli* listalle, ja jos otetaan, onko hän populaarikulttuurin aito edustaja vai eliitin keksimä legenda. Oivaksi referenssiksi osoittautui kirjasarja *Kuka Kukin On* samoin kuin vireillä oleva *Kansallisbiografia*, koska raadin jäsenet arvelivat näin vahvistavansa omia mahdollisuuksiaan tulla mainituiksi näissä teoksissa.

Yksi kysyi miksi oikeastaan presidentit *Relander*, *Kallio*, *Ryti* ja *Ahtisaari* pudotettiin listalta. Toinen ihmetteli kuka on *Alli Vaittinen-Kuikka*. Kolmas valitti, että urheilijoita on liian paljon. Neljäs tuhahti, ettei kolmas tiedä mitä Suomen kansa haluaa. Viides totesi, että tiedemiehiä on liian vähän verrattuna taiteilijoihin. Kuudes huomautti, että mukana on kuusi luonnontieteilijää mutta vain yksi humanisti. Sehän riippuu kriteereistä, kinasi viides, jolloin puheenjohtaja sanoi, että eipäs nyt anneta tunteille valtaa ja keskeytti kokouksen.

Mutta takaisin faktoihin. Ne ovat siis totta, mutta voisivat olla kuvittelua, mikä on melkein sama asia, tai sitten ei.

Millä tempulla kansan syvien rivien mielipide selvitetään, siitä ei tietenkään missään vaiheessa keskus-

teltu. Syy on yksinkertainen: Gallup on ollut, on ja tulee aina olemaan ainoa vaihtoehto.

Menetelmä on sen verran arvokas, totesivat raadit, ettei sitä pitäisi käyttää missä tahansa yhteydessä. Yleishyödyllisen kanavan suurella vaivalla esiin seuloimat suurimmat suomalaiset ja kaupallisen kanavan tyhjistä poimitut suosikit poikkeavat toisistaan kuin jalopeura ja sakaali.

Menetelmä paljastaa totuuden lahjomattoman tieteellisesti, objektiivisesti ja puolueettomasti. Tulos myötäilee tosin poikkeuksetta tilaajan toiveita, mutta sen verran hilitysti, ettei uskottavuus kärsi. Epäilijöille vastataan, että ilmiö johtuu yksinomaan kuningas Sattuman käsittämättömästä leikkittelystä numeroiden kanssa eikä suinkaan kontrolloimattomasta otannasta tai tarkoitushakuisista virheistä, kuten tappiolle jääneet väittävät.

Menetelmä vastaa enemmistön eli talonpoikaisjärkeen vetoavien, yhden askeleen logiikkaan tottuneiden ja kaikenlaisissa asioissa kansanäänestyksiä vaativien suomalaisten käsitystä demokratiasta.

Menetelmä on taloudellinen. Sen jälkeen kun asiantuntijat olivat laatineet listan (ilman maksua, koska tunsivat itsensä imarrelluiksi?) ja mainoskampanja saatu päätökseen (huonopalkkaisten viestintäharjoittelijoiden toimesta?), siirtyivät vaivannäkö ja kustannukset savolaiseen malliin katsojien kannettaviksi. Vai olisiko todellinen motiivi se, että halvalla tuotetut ohjelmamainokset syövät aikaa kalliisti tuotetuilta ohjelmilta ja kokonaiskustannuksia säästyy?

Menetelmä on peräisin Yhdysvalloista, mikä ilman mutkikkaita selityksiä on aina positiivinen asia.

Voittipa äänestyksen kuka tahansa raadin suositelemista suomalaisista,

vahvistaa tulos näennäisestä yksilöllisyydestään huolimatta myyttiä kansallisesta yksimielisyydestä ja yhtenäisyydestä, ja heikentää vastaavasti moniarvoisen ja suvaitsevaisen yhteiskunnan tavoitetta. Tie kohti aikansa elänyttä nationalismia ja populistista fundamentalismia ei tosin aukene, koska se on auki jo ennestään, mutta pinta saattaa tasoittua.

Medioiden ja varsinkin television ennestäänkin suhteettoman suuri vaikutus kansalaisten mieliteisiin kasvaa, tosin vähän, mutta kuitenkin. Omiin a(n)sioihinsa tuijottavien puhuvien päiden vaikutusvalta lisääntyy, tosin piilotetusti, mutta sitäkin perusteettomammin.

Takavuosina suosituimmaksi suomalaiseksi äänestettiin tuntematon lukiolainen. Tuolloin oikea vastaus oli Kekkonen. Nyt se on kai sitten Mannerheim, mutta toivottavasti ei sentään Ehrnrooth. Mutta miten suu sitten pannaan, jos kärkeen rynnistääkin Idols-Hanna tai Miljonääri-Jussi?

Vaikka näin hausvasti ei kävisikään, jää hanke historiaan malliesimerkkinä siitä, kuinka gallup korruptoi sinänsä kannatettavat aiemukset ja muuntaa moraalinen moralismiksi. Silloin kyse ei ole vain korkeatasoisesta kulttuuriviihteestä, kuten on annettu ymmärtää, vaan myös korkean tason poliittisesta kannanotosta, kuten ei ole annettu ymmärtää.

Lähteet

Matti Klinge: *Muistamisen arvoiset*. Historiallinen aikakauskirja 2/2003.
TV1:n nettisivut *Suuret suomalaiset*.